

A zsarolás büntetéről

Absztrakt

A tanulmány a zsarolás büntetékének kutatási eredményeit prezentálja. E vizsgálatra az Országos Kriminológiai Intézetben az önbíráskodást, a kifosztást és a rablást követően, a vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények elemzésének negyedik, egyben utolsó állomásaként került sor. A tanulmány röviden áttekinti a jogtörténeti előzményeket, a zsarolás büntetőjogi és kriminológiai aspektusait, az empirikus aktakutatás eredményei alapján – példák prezentálásával is – a releváns jogalkalmazási, jogértelmezési kérdéseket, valamint a cselekmények, az elkövetők és a sértettek főbb sajátosságait.

Kulcsszavak: vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények, zsarolás, büntetőjog, kriminológia

Abstract

About the crime of extortion

The study aims to present the research results into the crime of extortion. This investigation was carried out at the National Institute of Criminology as the fourth and last stage of the analysis of violent crimes against property, after self-incrimination, looting and robbery. The study briefly reviews the legal history, the criminal law and criminological aspects of extortion, based on the results of the empirical file research – also by presenting examples – the relevant questions of law application and legal interpretation, as well as the main characteristics of the acts, the offenders and the victims.

Keywords: violent crimes against property, extortion, criminal law, criminology

* Dr. Nagy László Tibor PhD, osztályvezető, tudományos főmunkatárs, OKRI. ORCID: 0000-0001-6636-3312.

Bevezetés

A *vagyon elleni erőszakos bűncselekmények* legfontosabb jellemzője a tényállási elemként megjelenő, vagyonszerzés érdekében kifejtett erőszak vagy fenyegetés, vagyis az embertől eredő és másik emberre irányuló kényszerítő erő. A személy elleni erőszak, azaz a fizikai ráhatás lehet akaratot hajlító és akaratot bénító is. Az elkövetés körülményei alapján a konfliktusfeloldó és a szükségletkielégítő bűncselekmények közül a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények jellemzően a szükségletkielégítő deliktumok körébe tartoznak. (VIRÁG et al., 2016: 593)

A zsarolás akár úgy is felfogható, mint a bűnös magatartásoknak olyan nagyobb köre, amelyből a törvényalkotó mint kisebb kört hasított ki a rablás tényállását.¹ Kétségtelen, hogy a rablás és a zsarolás sok közös vonást mutat, amely elhatárolási kérdéseket is felvet, azonban utóbbi társadalomra veszélyessége kisebb fokú, amit büntetési tétele is kifejez.

A *zsarolás jogi tárgya* a vagyoni jog, a vagyoni viszonyok törvényes rendje, illetve az ember személyes cselekvési szabadsága. Az elkövetési magatartás bármilyen vagyoni jogra, ingó és ingatlan dologra, ezek átadására, átruházására, követelés elengedésére vagy vagyoni kötelezettség vállalására egyaránt kiterjedhet. (VASKUTI, 2016: 1169)

Az *elkövetési mód* az erőszak, illetve a fenyegetés. Az erőszak a zsarolásnál nem jelent szükségképpen lenyűgöző erejű, akaratot megtörő fizikai ráhatást (*vis absoluta*), elegendő az akaratot hajlító erőszak (*vis compulsiva*) is. Az alapeseti tényállás megvalósításához nincs szükség minősített, kvalifikált fenyegetésre. A zsarolási fenyegetés történhet személyi, vagyoni, erkölcsi hátrány kilátásba helyezésével, valamint nemcsak közvetlen, hanem később bekövetkező hátrány kilátásba helyezését is magában foglalhatja. (SINKU, 2019: 679)

A zsarolás materiális bűncselekmény, eredménye a vagyoni hátrány, tehát a vagyonban okozott kár, illetve az elmaradt vagyoni előny. Ennek nem feltétlenül a megfenyegetett személynél (a passzív alanyánál) kell bekövetkeznie, azonban mindenképpen okozati összefüggésben kell állnia az elkövetési magatartással. Ugyanakkor a zsarolás megállapíthatósága szempontjából a vagyoni hátrány nagysága közömbös, az bármilyen csekély lehet, esetleg a büntetés kiszabása körében nyerhet értékelést. *A bűncselekmény a vagyoni hátrány bekövetkezésével válik befejezetté, annak bármely okból történő elmaradása esetén csak kísérlet állapítható meg.*

¹ Az 1961. évi V. törvény miniszteri indokolása.

A zsarolás alapesetének büntetési tétele a rablásnál enyhébb, a kifosztáshoz és az önbíráskodáshoz hasonlóan egy évtől öt évig terjedő, a minősített esetekben pedig két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés.

A zsarolás *előfordulási gyakoriságát* meghatározó egyik jelentős tényező a rablástól való elhatárolása. E tárgyban a második világháborút megelőző időszakban számtalan felsőbbírói állásfoglalás született, és a joggyakorlat afelé tendált, hogy a vitatható esetekben inkább zsarolás megállapítására kerüljön sor. Ezáltal e két bűncselekmény miatt felelősségre vont személyek több mint 80 százalékát zsarolásban marasztalták el. A helyzet azonban az 1961-es Btk.-t követően jelentősen megváltozott. „Zsarolás miatt az elmúlt 20 év alatt évi átlagban bírói úton 40 főt vontak felelősségre” – állapította meg Rózsa János és Münnich Iván 1986-ban (RÓZSA – MÜNNICH, 1986: 272).

A regisztrált zsarolások száma a nyolcvanas években sem szaporodott drasztikusan, 62 és 140 között alakult. A rendszerváltást követően azonban e téren is dinamikus növekedést lehetett tapasztalni. Domokos Andrea az erőszakos bűnözésről írt monográfiájában az ismertté vált elkövetők² vonatkozásában hangsúlyozza, hogy „külön említést érdemel a zsarolók arányának jelentős növekedése: 1988-ban 56, 1992-ben 203, míg 1996-ban már 589 fő szerepel” (DOMOKOS, 2000: 86).

1. számú ábra: A regisztrált zsarolások idővonala, 1981–2022

² Az ismertté vált elkövetők száma jóval alacsonyabb, mint a bűncselekményeké. 1988-ban például 114, 1992-ben 292, 1996-ban pedig 724 zsarolás vált ismertté (forrás: ENYÜBS).

A csúcst a 2012-es év jelentette, amikor 1021 volt a regisztrált zsarolások száma. Ezt követően intenzív csökkenés tanúi lehetünk: 2019-ben 160, 2020-ban 232, 2021-ben 231, míg 2022-ben 186 zsarolás vált ismertté (1. számú ábra).

Mindazonáltal fel kell hívni a figyelmet a zsarolás vélhetően *magas látenciájára*, valamint – erre is tekintettel – a bűncselekmény halmazati megítélésére, amely természetesen kriminálstatisztikai adatgyűjtési következményekkel is jár. Már *Angyal Pál* is megállapította, hogy

„ez a bűncselekmény ugyanis egyike azoknak, melyeknél a lappangó kriminalitás aktív közreműködői, számszerint messze túlhaladják azoknak számát, kik ellen eljárás indul s akik elveszik büntetésüket, szóval akikről a bűnügyi statisztika beszámol” (ANGYAL, 1934: 68).

Az egységet és a halmazatot illetően a zsarolás annyi rendbeli, ahány sértett sérelmére követték el (SINKU, 2019: 680). Erre figyelemmel rendkívül meghatározó jelentőséggel bír az a nehezen kiszámítható tényező, hogy adott cselekmény – elsősorban az online tömeges zsarolások – esetén hány sértett tesz feljelentést az érintett személyek közül.

Jogtörténeti előzmények

A zsarolás csak a XIX. században vált *önálló bűncselekménnyé*. A keleti és a görög jogban még nyomára sem akadunk, és a római jog is csak akkor büntette a kényszerítés útján való vagyoni haszon szerzését, ha az elkövető e célra hivatali állását használta fel (ANGYAL, 1934: 56). Középkori hazai jogunkban is csak némi nyomát fedezhetjük fel a mai zsaroláshoz hasonló cselekmények szankcionálásának. Így például az *1545. évi XXVIII. törvénycikk* a várakba élelmiszert szállítókat védte meg a jogosulatlan vámszedők és zsarolók ellen. Valójában az *1843. évi törvényjavaslat* az első, amely külön bűncselekményként – a rablást követő 34. fejezetben – szabályozza a zsarolást.³

³ Az 1843. évi törvényjavaslat 326. §-a szerint „Aki olly célzattal, hogy tette által magának vagy másnak jogtalanul hasznot hajtson, valakit vagy tetteles erőszakkal, vagy olly fenyegetések által, mellyek annak, vagy bármely hozzátartozóinak életére, testére, értékére vagy becsületére súlyosan veszélyesek, arra kényszerít: a) Hogy valamelly akár ingó, akár ingatlan értékére vonatkozó oklevelet aláírjon vagy kiadjon, megsemmisítsen vagy megváltoztasson, vagy bár mi más cselekvés által vagyonáról, valamelly akár magára, akár más valakire nézve, káros rendelkezést tegyen. b) Hogy a fenyegetőnek vagy más valakinek számára pénzt vagy más ingó vagyont valahová küldjön, vagy valahol letegyen, mint zsaroló azon büntetés alá esik, melly a rablásra rendeltetett.”

Az első kodifikált és országgyűlés által elfogadott büntető törvénykönyvünk, a *büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvény*cikk (a továbbiakban: Csemegi-kódex) – amely nevét megalkotójáról, Csemegi Károly államtitkárról kapta – XXVII. fejezetének címe *A rablás és a zsarolás* címet viselte. A törvény sok tekintetben a jelenlegihez hasonló módon fogalmazta meg a zsarolás elkövetési magatartásait.⁴ Különbséget jelentett ugyanakkor a szubszidiaritás, valamint az, hogy az elkövetési magatartás nem tartalmazott eredményt, és magában foglalta a kényszerítést is, amit a törvény külön nem szankcionált. A törvény 351. §-a emellett tartalmazta a zsarolás vétségének speciális alakzatát, a becsületsértő vagy rágalmozó híresztelések sajtó útján való közzétételével történő fenyegetést, az úgynevezett *sajtórevolverezést*.⁵ E szabályt a törvénynek nem tekinthető, de az 1950-es években a szocialista jogalkalmazás alapjául szolgáló Büntető Anyagi Jogszabályok Hatályos Összeállítása (BHÖ) is átvette 456. pontjába.

A második magyar Btk., az *1961. évi V. törvény* azonban ezt már nem tartotta szükségesnek, mivel az újrafogalmazott törvényi tényállásba a sajtórevolverezés a miniszteri indokolás szerint is beleértendő lett.⁶ A törvényhozó a rablástól való elhatárolást tekintve abból indult ki, hogy míg a rabló a megtámadott személy akaratát lenyűgözi, teljesen megbénítja, addig a zsaroló csupán hajlítja azt, ami már nem jelent teljes kiszolgáltatottságot, hanem lehetővé teszi a mérlegelést, sőt a támadó akaratával való szembeszegülést is. Figyelemre méltó módon a törvény mellőzte a zsarolás társadalmi tulajdon sérelmére elkövethető változatát és csak a magánosok ellen elkövethető változatát ismerte el. Ezek hatására „*a zsarolás majdhogynem eltűnt a magyar judikatúrából*” (RÓZSA – MÜN-NICH, 1986: 272).

Ezt követően az *1978. évi IV. törvény* (régii Btk.), valamint hatályos büntető törvénykönyvünk, a *2012. évi C. törvény* (a továbbiakban: Btk.) is lényegében egyezően fogalmazták meg a zsarolás elemeit. Változások némileg csak a minősített eseteket és a büntetési tétel alsó határát érintően következtek be.

⁴ Csemegi-kódex, 350. § „A ki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen, valakit erőszakkal vagy fenyegetéssel, valaminek cselekvésére, eltűrésére, vagy elhagyására kényszerít: a mennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez – a zsarolás vétségét követi el, és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.”

⁵ Csemegi-kódex, 351. § „A zsarolás vétségét követi el és a 350. § szerint büntetendő az, a ki azon célból, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen, valakit rágalmozó vagy becsületsértő állításának nyomtatvány által való közzétételével fenyeget.”

⁶ 1961. évi Btk., 300. § „Aki jogtalan haszonszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezáltal kárt okoz, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Ezen kívül a hatályos törvény a zsarolás eredményeként a kár helyett a vagyoni hátrányt kívánja meg, mivel a vagyonban beálló értékcsökkenésen túl elképzelhető az is, hogy a bűncselekmény következtében a sértett várható vagyoni előnytől esik el.⁷

Az empirikus aktakutatás módszere

A kutatás során bűnügyi iratok elemzésével, a lehetőségekhez képest a rendelkezésre álló adatok, tények, információk és az ügyek egyedi sajátosságainak minél mélyrehatóbb feltárásával igyekeztünk exploratív vizsgálatot végezni.

A vizsgálati minta reprezentativitását *véletlenszerű mintavétellel* biztosítottuk. Ennek során az Egységes nyomozó hatósági és ügyészégi statisztika (a továbbiakban: ENYÜBS) információi alapján, számítógépes véletlenszerű kiválasztás módszerével, a 2020-ban regisztrált zsarolások (163 ügy, 232 bűncselekmény) közül 75 ügy (46%), illetőleg 93 bűncselekmény (40%) elemzésére került sor nyomozati, ügyészégi és bírósági bűnügyi iratok tanulmányozásával.⁸

Négyféle kérdőívet (ügylap, cselekményi-, elkövetői- és sértetti kérdőív) szerkesztettünk, és az aktákból kinyert adatokat kódutasítás használatával, közvetlenül számítógépes excel táblázatokba rögzítettük, majd SPSS program segítségével összesítettük és elemeztük. Ezen kívül – az adatvédelmi szabályok betartásával – valamennyi ügy releváns tényállását is rögzítettük, valamint külön feljegyeztük az ügyek tanulmányozása során észlelt speciális büntetőjogi és kriminológiai sajátosságokat. *Összességében 75 ügy, 93 bűncselekmény, 74 elkövető és 91 sértett adatainak részletes elemzése valósult meg.*

⁷ Btk. 367. § „(1) Aki jogtalan haszonszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a zsarolást

- bűnszövetségben,
- az élet vagy a testi épség elleni, illetve más hasonlóan súlyos fenyegetéssel,
- hivatalos személyként e minőség felhasználásával,
- hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével

követik el.”

⁸ Azokat a bűncselekményeket természetesen nem vizsgáltuk meg, amelyek az ENYÜBS-ben történt regisztrációt követően, a büntetőeljárás későbbi szakaszában született érdemi döntés szerint nem zsarolás minősítést nyertek.

A cselekmények jellemzői

A vizsgált zsarolások *elkövetési magatartása* a Btk.-ban meghatározott elkövetési fordulatok szerint leggyakrabban fenyegetéssel tevésre kényszerítésként valósult meg (78%), ezt követte az erőszakkal tevésre kényszerítés (16%),⁹ míg a fenyegetéssel, illetve erőszakkal valaminek az eltűrésére kényszerítés egyaránt 3-3 százalékos arányban fordult elő. Nem tevésre történő kényszerítés nem akadt.

Erőszakkal való eltűrésre példa:

Az elkövető bement a kis üzletbe, ahol a pénztárban neki háttal ülő – és az üzletben egyedül tartózkodó sértett arcára egy fekete színű sálát szorított, és eközben a kasszából eltulajdonított 12 000 forint készpénzt.¹⁰

Fenyegetéssel való eltűrés történt a következő esetben:

A vádlott a sértett elé állt a járdán és felszólította arra, hogy adjon neki pénzt. A sértett megijedt a vádlott fellépésétől és közölte, hogy 5000 forintja van, de azt tapétavásárlásra kell fordítania. A vádlott ekkor benyúlt a sértett pulóverének zsebébe, onnan kivette a pénztárcáját, abból kivett egy 5000 forintos címletet, majd a pénztárcát a sértett elé a földre dobta. Ezt követően azzal fenyegette a sértettet, hogy „Ha kell a pénz, meg lehet próbálni elvenni!” A sértett semmit nem mert tenni, mivel biztos volt abban, hogy amennyiben bármit csinálna, akkor a vádlott megverné.¹¹

A zsarolás *célzatos bűncselekmény*, amely csak egyenes szándékkal követhető el. Az elkövető célja a *jogtalan haszonszerzés*, ez természetesen minden ügyben megvalósult, ugyanakkor néhány esetben (a cselekmények 8%-ánál) emellett *egyéb motívum is* szerepet játszott (pl. valós vagy vélt tartozás miatti önbíráskodás jelleg, szakítás vagy korábbi sérelem miatti bosszú, illetve felindultság).

A vádlott és a sértett gyerekkoruk óta ismerték egymást. A sértett férjnél volt, de szexuális kapcsolata alakult ki az elkövetővel, amit a sértett egy idő után meg akart szakítani, és ezt közölte a vádlottal. A vádlott ezt nem akarta tudomásul venni, telefonon igyekezett felvenni sértettel a kapcsolatot. Az elkövető rengeteg alkalommal (összesen 3960 esetben) kezdeményezett hívást és küldött SMS-t a sértettnek, melyben a kapcsolat helyreállítását kérte.

⁹ Amennyiben az elkövetés során a fizikai erőszak mellett fenyegetés is történt, akkor a cselekményt a súlyosabbnak tekinthető erőszakkal megvalósítottként vettük figyelembe.

¹⁰ Kiskőrösi Járási Ügyészség, B.77/2020.

¹¹ Kisvárdai Járásbíróság, 4.B.141/2020.

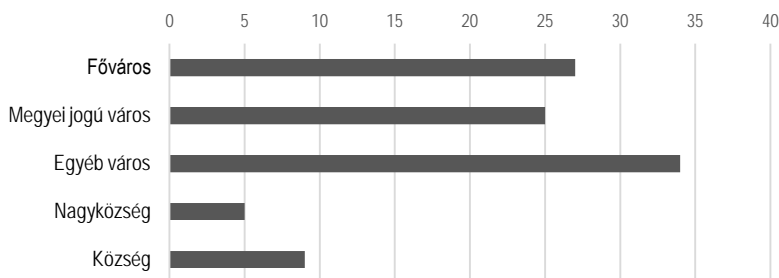
Fenyegette is a sértettet, hogy ha nem állítja vissza a kapcsolatot, beszámol a viszonyról a sértett élettársának és tönkreteszi a sértettet. Az egyik telefonhívás alkalmával azzal fenyegette sértettet, hogy akkor hagyja abba a zaklatást, ha a sértett fizet neki 150 000 forintot. Ennek a sértett nem tett eleget. A vádlott pár nappal később a sértett munkahelyén megjelent, és azzal fenyegette, hogyha nem ad át 100 000 forintot, akkor tönkre fogja tenni, kicsinálja, elmondja az élettársának a viszonyukat. A sértett ekkor adott 10 000 forintot a vádlottnak, aki ezzel távozott. Ezután 5 hónapon keresztül, heti 2-3 alkalommal különböző összegeket követelt, azzal fenyegetve, hogy „kinyírja”, „el fogja ásni”, ha nem fizet. A sértett nem tett eleget a követelésnek, és végül feljelentette a vádlottat.¹²

A zsarolások egyik jellemzője, hogy *gyakran több alkalommal valósul meg a cselekmény*, a sértettet többször éri fenyegetés, ezért nem lehet az elkövetés vonatkozásában egyetlen időpontot vagy helyszínt megjelölni. A vizsgált cselekmények 44 százalékánál nyílt lehetőség a konkrét elkövetési nap megállapítására. Eszerint – ellentétben a rablással, amelynél a pénteki és a hétfői elkövetések dominálnak (NAGY, 2022: 182–183) – a zsarolások leggyakrabban a hétfői (27%) és a szerdai (24%) napokon történtek.

A cselekmények 19 százaléka *folytatólagosan elkövetettnek* minősült. A Btk. 6. § (2) bekezdésében írt – a folytatólagosság megállapításához megkívánt – rövid időközön a bírói gyakorlat legfeljebb három-négy hónapi időmúlást ért.¹³

A jogalkalmazói gyakorlatban a gondolatközléssel elkövethető úgynevezett verbális bűncselekmények *elkövetési helye* azzal a hellyel azonos, ahol a címzett értesül a büntetőjogilag tilalmazott tényállításról.

2. számú ábra: A zsarolás bűncselekmények területi megoszlása

¹² Battonyai Járásbíróság, 9.B.28/2020.

¹³ Pécsi Törvényszék, 3.Fkf.29/2021/13. számú ítélet.

A távbeszélő igénybevételével történő elkövetés esetében ezért a hívás fogadásának helye lesz az illetékességet megalapozó körülmény. A hagyományos, valamint az elektronikus levél útján történő elkövetés esetén az elkövetési hely a kézbesítés helyéhez igazodik. Ennek alapján a cselekmények 86 százalékának elkövetési helye város volt (Budapest 27%; megyei jogú város 25%; egyéb város 34%), míg nagyközség 5, község pedig 9 százalékos arányban. (2. számú ábra)

A zsarolások 46 százaléka valamilyen *infokommunikációs eszköz használatával* (vagy azáltal is) valósult meg (e-mail 20%; üzenetküldő alkalmazás 14%; telefonhívás 12%). A klasszikusnak tekinthető, levélben történő fenyegetések teljesen visszaszorultak, csupán egyetlen ilyen esettel találkoztunk. A cselekmények *konkrét elkövetési helyszíne* 20 százalékos arányban valamilyen közterület, illetve jármű (9%), családi ház (8%), iskola (6%), valamint üzlet (4%) volt.

Minősített eset megállapítására a cselekmények 36 százalékánál került sor. Ez egyetlen ügyben a Btk. 367. § (2) bekezdés d) pontja szerinti hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetést, míg az összes többi esetben a b) pont szerinti élet vagy testi épség elleni, illetve más hasonlóan súlyos fenyegetést jelentette.

A fegyveresen vagy felfegyverkezve történő elkövetés – a rablással és az önbíráskodással ellentétben – a zsarolás büntetténél jelenleg nem képez minősített esetet, pedig ilyen cselekmények előfordulnak a gyakorlatban. *De lege ferenda* megfontolandó a minősített esetek körének ilyen irányú bővítése.

A vádlott egész nap alkoholt fogyasztott, majd ittas állapotban beült egy vármegyei székhely taxiállomásán várakozó taxiba, amellyel egy másik településen lévő lakóhelyéhez vitette magát. Vádlott a viteldíjnak megfelelő pénzösszeggel nem rendelkezett és annak kiegyenlítése nem is állt szándékában. A lakóhelyén kiszállt a gépkocsiból és közölte a sértettel, hogy be kell mennie a lakásba, hogy a viteldíj összegét ki tudja hozni. A vádlott a lakásban magához vett egy műanyag, kézfegyvernek látszó öngyújtót, majd azt a jobb kezében, csövét a talaj irányába tartva a házból kiment, és felszólította a sértettet, hogy menjen el, mert csőre tölti. A sértett nem hagyta el a helyszínt, hanem a gépkocsijába beülve értesítette telefonon a rendőrséget.

A Terrorelhárítási Központ műveleti egysége a vádlottat a lakásban elfogta.¹⁴

¹⁴ Komlói Járásbíróság, 2.Bpk.78/2020.

Bár az *előre kiterveltség* a zsarolásnál a minősített esetek körében sem tényállási elem, az ügyek tanulmányozása során azt állapítottuk meg, hogy a cselekmények 73 százalékára előre készült a tettes, azt nem rögtönös, spontán elhatározásból vitte véghez.

A cselekmények 62 százalékánál történt *személyes találkozás* az elkövető és a sértett között, a többi esetben csak közvetett módon (online, telefonon, közvetítő útján) történt a fenyegetés közlése. Ugyanakkor csak a cselekmények 31 százaléka tekinthető „*rablásszerűnek*”, tehát amikor a tettesek azonnali, közvetlen anyagi haszonszerzésre törekedtek.

Az elkövetők

A vizsgált cselekmények közül 64 esetben (78%) sikerült az elkövető kilétét megállapítani (egy esetben csak részben és nem mindegyik delikvensét), ennek alapján 74 elkövető (53 felnőttkorú, 17 fiatalkorú, 4 gyermekkorú¹⁵) adatait tudtuk feldolgozni.¹⁶ A legfiatalabb elkövető 12, a legidősebb 59 éves volt.

A zsarolás törvényi tényállása – például a rablással ellentétben – nem szerepel a Btk. 16. §-ában taxatívén felsorolt azon bűncselekmények körében, amelyek esetében a büntetőjogi belátási képesség bizonyítása mellett az elkövető már felelősségre vonható, ha a bűncselekmény időpontjában a tizenkettedik életévét betöltötte. Így a gyermekkorú elkövetőkkel szembeni nyomozások büntethetőséget kizáró ok miatt megszüntetésre kerültek. A gyermekkorú elkövetők áldozatai szintén nagyon fiatalok voltak, a legidősebb 14 éves.

A gyermekkorú testvérpár (leány és fiú) az általános iskolában megfenyegették az ugyancsak gyermekkorú sértett iskolatársukat azzal, hogy vigyen nekik pénzt, mert különben leszakítják a fejét. A sértett öt napon át összesen 22 000 forintot adott át az elkövetőknek, amely összegeket az édesanyja pénztárcájából vette ki. Amikor a sértett édesanyja rájött, hogy fia vette ki a pénzt a tárcájából, elszámoltatta, és így jutott tudomására a cselekmény, amelyet követően megtette a feljelentést.¹⁷

¹⁵ A 14-18 év közötti fiatalkorúakra és a 14 év alatti gyermekkorúakra vonatkozó adatokat (amennyiben azt külön nem jelezzük) együttesen kezeljük.

¹⁶ A terheltek nyilatkozatainak hiányában egyes személyi körülményeikre vonatkozó adatok nem álltak rendelkezésre. Az arányszámokat mind az elkövetőknél, mind a sértetteknel a hiányzó adatok figyelembevétel nélkül közöljük.

¹⁷ Miskolci Járási Ügyészség, 5671/2020.

A felnőtt korú terheltek 17, a fiatalok 10 százaléka volt nő. Valamennyi elkövető magyar állampolgár volt, egyikőjük magyar-román kettős állampolgár.

A *felnőtt korú elkövetők* döntő többsége (45%) az általános iskolát végezte el, 18 százalékuk azonban még azt sem, szakképzettséggel 24 százalékuk rendelkezett. Legtöbbjük alkalmi munkát végzett (31%), állandó munkahelye (ideértve a vállalkozást is) 27 százalékuknak volt, míg 24 százalékuk munkanélkülinek tekinthető. Családi állapotuk szerint ugyanolyan arányban (42-42%) voltak nőtlenek/hajadonok, mint ahányan élettársi kapcsolatban éltek, míg 12 százalékuk házas, 4 százalékuk pedig elvált volt.

Az ismertté vált elkövetők 62 százaléka életvitelszerű településének helyén hajtotta végre cselekményét, 22 százalékuk más helységben lakott, míg 16 százalékuk esetében ez közvetett módon történt. Itt is hangsúlyoznunk kell, hogy a felderítetlen ügyek döntő többsége közvetett módon (online, telefonon) valósul meg, így ezekben az esetekben a tettes lakóhelye is ismeretlen marad.

Korábbi szakirodalmi nézet szerint

„a zsarolás elkövetési módszerénél és a tettes intellektualitásánál fogva fokozottabb veszélyt jelent a társadalomra. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az elkövetők többsége tanult, bizonyos irányban képzett ember, s ebből következik az, hogy a bűncselekményét megfontoltabban, előre kitervelt módon követi el. Ezáltal nehezebbé válik a bűncselekmények felderítése, tehát növekszik a felderítetlen ügyek száma” (BARTA – BARTHA, 1999: 53).

Kutatási tapasztalataink a fenti megállapítást annyiban támasztják alá, hogy bár az ismertté vált elkövetőkre nem jellemző a magasabb intellektus, feltételezhető, hogy ez a felderítetlenül maradt ügyekre nézve nem mérvadó. Egyre gyakoribbak az online térben megvalósított, újszerű zsarolások, amelyeknél általában szükséges „bizonyos irányú”, mégpedig informatikai képzettség. Az ilyen cselekmények nyomozása során általában csak azt sikerült kideríteni, hogy a zsaroló e-mailek külföldi országokhoz kapcsolódó IP-címekről érkeztek, az elkövetők kilétét pedig nem sikerült megállapítani, és az eljárások felüggesztésére került sor.

A sértett e-mail címére zsaroló üzenetet kapott, amelyben a küldő közli, hogy vírust telepített a sértett számítógépére miközben pornóoldalakot böngészett, amelynek eredményeként a számítógép kameráját a vírus bekapcsolta és rögzítette a sértett maszturbációját, illetve azt a videót, amelyet ezen cselekménye közben nézett. Továbbá a küldő közölte, hogy letöltötte a sértett e-mailjeit és Facebook-ismerőseinek listáját, és ha a sértett azt szeretné, hogy a rögzített fájlok törlésre kerüljenek, akkor fizessen 500 000 forint

értékű bitcoint 72 órán belül egy megadott bitcoin számlára, különben a rögzített videót elküldi ismerősei részére. A tettes ismeretlen maradt, az eljárás felfüggesztésére került sor.¹⁸

Az elkövetők 23 százaléka alkalmazott csak *fizikai erőszakot*, 77 százalékuk csak fenyegetést. Erőszak alkalmazása esetén a leggyakoribb az ököllel való ütés (9%), a rúgás (8%), illetve a fel-/meglökés (7%) volt. Mindössze az elkövetők 11 százaléka használt cselekménye véghezvitelekor valamilyen eszközt (pl. kést, bicskát, kötelet, baseball ütőt, borotvát, de volt aki krova kulcsot használt, vagy kutyát uszított a sértettre).

Fenyegetések esetén a következőkkel történő félelemkeltések voltak a leggyakoribbak: fizikai bántalmazással (36%); megöléssel (26%); titkos szexuális viszonyról házastársnak/élettársnak való beszámolással (11%); sértett feljelentésével (8%); valamint a sértettől készült intim fotók, videók nyilvánosságra hozatalával (7%). Egyéb, esetenként burkoltabb, illetve általánosabb fenyegető kijelentésekre is akadt példa az elkövetők részéről: tönkreteszi a sértettet, nem lesz jövője, tudja, hol lakik, pokollá teszi az életét stb.

Táblázat: Zsarolástípusok jellemzői és megoszlásuk

Fizikai erőszak	
ököllel ütés (9%) rúgás (8%) lökés (7%)	23
Fenyegetés	
fizikai bántalmazással fenyegetés (36%) megöléssel fenyegetés (26%) titkos szexuális viszonyról való beszámolással fenyegetés (11%) feljelentéssel fenyegetés (8%) intim fotók/videók nyilvánosságra hozatalával fenyegetés (7%) egyéb burkolt vagy általános fenyegetés (12%)	77

Olyan esetek is előfordultak, amikor az elkövetők nem konkrét verbális kifejezéssel, hanem *ráutaló magatartással* teremtettek fenyegető helyzetet és keltettek félelemérzetet a sértettben. Fontos hangsúlyozni, hogy *a fenyegetés fogalmát a zsarolás tényállása minden megszorítás nélkül tartalmazza, azt nem az elkövető, hanem a megfenyegetett sértett tekintetében kell vizsgálni.* A fenyegetés komolysága annak

¹⁸ Budapesti VI. és VII. Kerületi Ügyészség, 2690/2019.

alapján ítélték meg, hogy az a sértettben félelmet váltott-e ki. A terhelti oldalról elég, ha azt felismeri, hogy fenyegetése alkalmas az ilyen hatás kiváltására.¹⁹

A vádlott és a sértett egy gyermekotthonban éltek. A vádlott a gyermekotthon egyik épülete előtt megállította a sértettet és felszólította a fülhallgatója átadására. A sértett tartva a bántalmazástól – mivel korábban a vádlott már többször megverte – félelmében hagyta, hogy a kezéből kivegye a fülhallgatóját. Az elkövető a sértettnek 900 forint vagyoni hátrányt okozott, amely nem térült meg.²⁰

Előéletüket tekintve a felnőtt korú elkövetők 72, a fiatalkorúak 10 százaléka minősült bűnismétlőnek. A felnőttkorúak 53 százaléka, a fiatalkorúak pedig valamennyien csak visszaesőnek nem minősülő, úgynevezett kriminológiai bűnismétlőnek tekinthetők. Visszaeső és különös visszaeső három-három, míg többszörös, illetve erőszakos többszörös visszaeső két-két terhelt volt.

Korábban kizárólag a felnőttkorúak követtek már el *erőszakos-garázda jellegű bűncselekményeket*: a legtöbben garázdaságot (16%), rablást (14%), valamint súlyos testi sértést (8%). Zsarolás miatt mindössze hárman voltak már elítélve, tehát nem volt jellemző a speciális bűnisméltés.

A terhelték 54 százalékát az elsőfokú, 35 százalékát a másodfokú, 1 százalékát a harmadfokú bíróság ítélte el jogerősen, míg 10 százalékuk esetében nem került sor jogerős bírósági határozat meghozatalára. *Fellebbezések* esetén a felnőttkorúak büntetése 31 százalékos arányban súlyosabb, 4 százalékos mértékben enyhébb lett, míg 65 százalékuknál nem változott. A fiatalkorúak büntetése a jogorvoslati eljárás során egyetlen esetben sem változott.

Végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására a felnőttkorúak 53 százalékánál, a fiatalkorúak 24 százalékánál, míg *felfüggesztett szabadságvesztésre* a felnőttkorúak 40 százalékánál, a fiatalkorúak 38 százalékánál került sor. A bíróságok javítóintézeti nevelést a fiatalkorúak 14 százalékánál alkalmaztak.

A *büntetések mértékét* jelentősen befolyásolta a vádlottak előélete, korábbi büntetések, valamint a zsarolás mellett megvalósított egyéb, halmazati büntetést eredményező bűncselekményeik. A *legsúlyosabb szankció* 9 év fegyházfokozatú szabadságvesztés és 10 év közügyektől eltiltás volt.

A bíróság ezt a többszörös visszaeső, hajléktalan életmódot folytató személlyel szemben szabta ki, aki hajléktalantársát fizikai bántalmazással is

¹⁹ BH 2022.6.

²⁰ Fonyódi Járásbíróság, 10.Fk.31/2020.

folytatólagosan arra kényszerítette, hogy a koldulásból származó bevételét adja át a részére. A bíróság a terheltet zsarolás mellett súlyos testi sértés, rablás és garázdaság miatt is felelősségre vonta.²¹

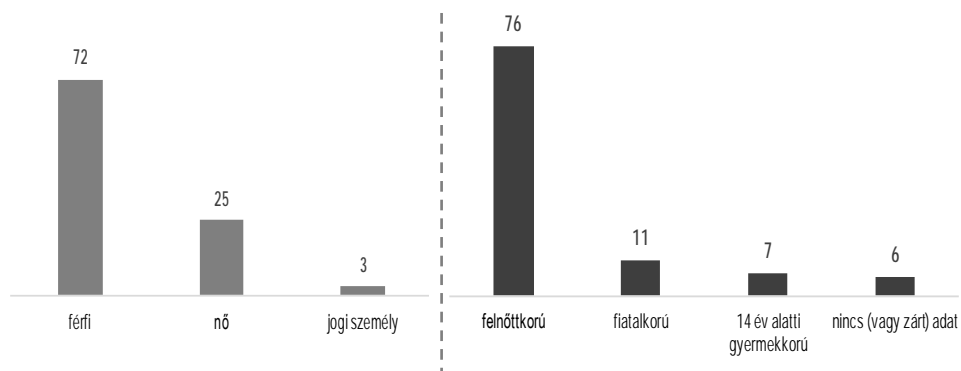
A vádlottak 26 százaléka tagadta, 57 százaléka viszont teljes mértékben beismerte a terhére rótt bűncselekmény elkövetését. *Védekezéséppen* leggyakrabban a megbánásukat (31%), illetve nehéz anyagi helyzetüket hangsúlyozták (9%), de többek között a következő kijelentésekkel is igyekeztek tettük megítélését enyhíteni: nem került sor fizikai erőszak alkalmazására; jogos igényét akarta kielégíteni, nem zsarolás volt, hanem elszámolási vita; nem volt komoly a fenyegetés; a sértett (részben) önként adta át a dolgot; nem gondolta, hogy ez ilyen komoly, hogy bűncselekményt követ el; nem zsarolta, csak figyelmeztette a sértettet; ittas volt.

A sértettek

Kutatási mintánk 91 sértettje közül 72 százalék férfi, 25 százalék nő, 3 százalék pedig jogi személy volt, tehát a *női áldozatok* aránya a zsarolásoknál is magasabb, mint az elkövetőké, de nem olyan mértékben, mint a rablásoknál. (NAGY, 2022: 197)

Az *életkori megoszlást* tekintve az áldozatok 76 százaléka felnőtt korú, 11 százaléka fiatalkorú, 7 százaléka 14 év alatti gyermekkorú volt, míg a sértettek 6 százalékánál erre vonatkozó adatot nem tudtunk megállapítani, mivel kérték adataik zártan történő kezelését.

3. számú ábra: Sértettek neme és életkori megoszlásuk

²¹ Szegedi Járásbíróság, 7.B.65/2020/304.

A sértettek között alig fordult elő külföldi; egyetlen kínai, valamint egy magyar-román kettős állampolgárságú személy akadt.

Az áldozatok 46 százaléka életvitelszerűen azon a településen élt, ahol a bűncselekmény megvalósult, míg a deliktumok 40 százaléka *közvetett módon történt*.

A sértettek 40 százaléka korábban *nem ismerte az elkövetőt*, ami alacsonyabb arányt jelent, mint a rablásoknál regisztrált 59 százalék. (NAGY, 2022: 198) Iskolatársak, kollégiumi társak, illetve korábban érzelmi, szexuális kapcsolatban lévők 9-9 százalékos arányban fordultak elő.

Igyekeztünk feltárni, hogy elsősorban milyen okok játszottak döntő szerepet az illető személyek *áldozattá válásában*. E téren 18 százalékos arányban azt lehetett kimutatni, hogy az elkövető azért választotta ki a sértettet, mert úgy tudta vagy gondolta, hogy pénz van nála, illetve jó anyagi körülmények között él. E motiváció természetesen nem tekinthető új keletűnek, elkövetői oldalról mindig is a zsarolások egyik fő mozgatórugója volt (PINTÉR, 1981).

A gyermek- és fiatalkorúak között alapvető szerepet játszott az, ha a sértett *gyengébb fizikumú*, illetve *fiatalabb* volt, és így az elkövető érvényesíteni tudta fizikai erőfölényét (13%).

Külön kategóriát jelentenek azok a sértettek, akik saját magukról *intim fotókat, videókat* küldenek az elkövető részére, és ezáltal válnak zsarolhatóvá (10%). Egy részük korábban közvetlen érzelmi kapcsolatban állt a később zsarolóvá vált személlyel, de gyakoribb, hogy naivitásuknak esnek áldozatul azt követően, hogy valamely társkereső oldalon megismerkedtek a zsarolóval.

A vádlott és a sértett a *Tinder* nevű internetes társkereső oldalon ismerkedett meg, ahol a vádlott egy idő után szexuális témákra terelte a beszélgetést, majd fehérmeműs képeket kért a sértettől. Később azt kérte, hogy a sértett élő videóhívásban maszturbáljon, mert ellenkező esetben a korábban elküldött fehérmeműs képeit felteszi a netre. A sértett ettől való félelmében teljesítette a vádlott kérését. A sértett ezt követően a bankkártya-adatait is megadta a vádlottnak és pénzt utalt át a részére – abban bízva, hogy ezzel lezárják a kapcsolatukat. A vádlott azonban ezután azzal zsarolta meg a sértettet, hogy megmutatja az apjának a képeket, ezért a sértett ismét elutalta a vádlott által kért összegeket. A fenyegetések és megkeresések folyamatosan ismétlődtek, így a sértett összesen 655 000 forintot utalt át a vádlott utasítása alapján.²²

²² Kiskunfélegyházi Járásbíróság, 2.B.75/2020.

A sértettek 18 százaléka ugyanakkor teljesen *véletlenszerűen* válik áldozattá. Ilyen jellegű elkövetésre levél, illetve távbeszélő útján korábban is volt példa (BALÁZS – KERÉKES, 1982), napjainkban azonban *zsaroló e-mailek* útján ez már sokkal egyszerűbben, a világ távoli részeiről elkövetve is szinte korlátlan mértékben lehetséges, gyakorlatilag a lebukás veszélye nélkül.

A sértett e-mail címére angol nyelven zsaroló üzenetet kapott, miszerint fizessen 3500 dollárnak megfelelő összegű bitcoin, máskülönben a róla készült maszturbációs videókat az elkövető mindenkivel megosztja. A sértett a rendőrségen elmondta, hogy a fenyegetés alaptalan, a webkamerája le is van takarva, az összeget nem fizette ki. Az eljárás felfüggesztésére került sor, mivel az elkövető kiléte a nyomozásban nem volt megállapítható.²³

A sértetteknek okozott *vagyoni hátrány* a gyakorlatban valójában kárt jelent, vizsgálatunk során nem talákoztunk olyan ügygel, amelyben kimutatható lett volna az elmaradt vagyoni előny, bár természetesen ennek elvi lehetősége a tényállásszerűség miatt nem kizárt. Mindenesetre a sértettek 55 százalékát nem, vagy nem őket érte a kár, 36 százalékuk kára nem térült meg, míg az áldozatok 3 százaléka tekintetében teljes kármegtérülés történt.

A sértettek 23 százalékát ötvenezer forintot (tehát úgymond a szabálysértési értékhatárt, amely a zsarolásnál nem létezik) meg nem haladó vagyoni hátrány érte.

A legnagyobb – meg nem térült – kárérték húszmillió forint volt abban az ügyben, amelyben egy társaság négy ügyfelének nevében az elkövető elektronikus üzeneteket küldött a cég részére kártérítés követelése céljából, annak nem teljesítése esetére pedig a cég lejárataát helyezte kilátásba. A cég a követeléseket 60 000 euró összegben kifizette. Az eljárás felfüggesztésre került, mivel az elkövető kiléte a nyomozásban nem volt megállapítható.²⁴

A cselekmények döntő részében az *áldozatok nem hibáztathatók* a zsarolások megvalósulása miatt, vizsgálatunk adataira támaszkodva azonban úgy véljük, hogy 19 százalékuk esetén kisebb, 10 százalékuknál viszont jelentősebb *sértetti közrehatás* is kimutatható. Leginkább azokat az eseteket lehetne elkerülni, amikor a sértettek naiv módon intim fotókat, videókat küldenek magukról ismeretlen személyeknek, illetve *video chat* során levetkőznek, nem gondolva arra, hogy ezáltal zsarolhatóvá válnak. Emellett a házasságon kívüli szexuális kapcsolat is számos esetben zsarolási kockázatot jelent.

²³ Budapesti X. és XVII. Kerületi Ügyészség, 1475/2020.

²⁴ Budapesti V. és XIII. Kerületi Ügyészség, 1626/2019.

A vádlott és a sértett között szoros érzelmi, szeretői viszony alakult ki. Egy idő után a vádlott jogtalan haszonszerzés végett – azzal a fenyegetéssel, hogy a köztük lévő intim viszonyról beszámol a sértett feleségének és többi családtagjának – arra kényszerítette a sértettet, hogy megélhetési célra, ingó vásárlásra, albérleti díj kifizetésére különböző – összesen legkevesebb 11 805 343 forint – összegeket adjon át részére. A sértett számára rendkívül hátrányos következményekkel járt volna, ha a vádlott beváltja fenyegetéseit, ezért teljesítette kéréseit. A vádlott ezen kívül csalást is elkövetett, mivel valótlannal azt állította, hogy Németországban prostitúcióra akarják kényszeríteni és a fogva tartóinak 2700 eurót kell fizetnie, hogy elengedjék. Majd azt állította, hogy elrabolták, Németországba kényszerítették és 16 000 euró összegre van szükség ahhoz, hogy kiváltsa magát, miközben végig Magyarországon tartózkodott. A sértett ezeket az összegeket is kifizette a vádlott két ismerőse, a másodrendű, valamint a harmadrendű vádlott közvetítésével.²⁵

Összegzés

A zsarolás a rablás mellett a másik olyan *vagyon elleni erőszakos bűncselekmény*, amelyet már a Csemegi-kódex is büntetni rendelt, az elkövetési magatartás azonban nem tartalmazott eredményt, és magában foglalta a kényszerítést is, amit a törvény külön nem szankcionált. Az 1961. évi Btk., valamint az ezt követő büntető törvénykönyvek lényegében egyezően fogalmazták meg a zsarolás elemeit, eredményként a kárt meghatározva. Változások csak a minősített eseteket érintően következtek be. A 2012. évi Btk. ugyanakkor a zsarolás eredményeként a *vagyon hátrányt* kívánja meg, mivel a vagyonban beálló értékcsökkenésen túl elképzelhető az is, hogy a bűncselekmény következtében a sértett várható vagyon előnytől esik el.

Napjainkban a zsarolások *újszerű elkövetési formái alakultak ki*; online környezetben valamilyen infokommunikációs eszköz használatával, zsaroló e-mailek esetén pedig gyakorlatilag mennyiségi korlátok nélkül, míg a klasszikusnak tekinthető, levélben történő fenyegetések teljesen visszaszorultak. A zsaroló e-mailek jelentős része külföldről érkezik és az elkövetők kilétét nem sikerül megállapítani, így az eljárások felfüggesztésére kerül sor.

A zsarolások jellemzője az előre kiterveltség, erőszak helyett inkább fenyegetések alkalmazása, a viszonylag alacsony vagyon hátrány, mindemellett az

²⁵ Veszprémi Járásbíróság, 15.B.77/2020/94/I.

élet vagy testi épség elleni, illetve más hasonlóan súlyos fenyegetéssel megvalósított minősített eset gyakori előfordulása.

Ugyanakkor nem tekinthető új jelenségnek a zsarolások esetén feltételezhető *magas látencia*. A sértettek sokszor félnek az elkövetőtől, illetve a fenyegetés következményeitől, ezért teljesítik kérését, és csak akkor tesznek feljelentést, amikor érzékelik, hogy a zsaroló újabb és újabb követeléseket támaszt, a zsaroló e-mailek címzettjeinek többsége pedig nem fordul a hatóságokhoz.

Az *elkövetők büntetésének mértékét* jelentősen befolyásolja a vádlottak előélete, korábbi büntetései, valamint a zsarolás mellett megvalósított egyéb, halmazati büntetést eredményező bűncselekményeik.

A *profilaxis* szempontjából hangsúlyozottan fel kell(ene) hívni az infokommunikációs eszközök használoinak figyelmét arra, hogy intim fotók, videók küldése ismeretlenek – de még ismerős személyek, partnerek részére is – milyen zsarolási rizikót jelent.

Felhasznált irodalom

- ANGYAL P. (1934): *A magyar büntetőjog kézikönyve 11. A rablás és a zsarolás*. Budapest: Athenaeum.
- BALÁZS L. – KERÉKES A. (1982): Zsarolássorozat nyomozása. *Belügyi Szemle*, 7. szám, 96–103.
- BARTA E. – BARTHA Z. (1999): *Rablás, kifosztás, zsarolás nyomozása*. Budapest: Rejtjel.
- DOMOKOS A. (2000): *Az erőszakos bűnözés*. Budapest: Hinnova.
- NAGY L. T. (2022): A rablások kriminológiai kérdéseiről. *Kriminológiai Tanulmányok*, 59. szám, 181–201.
https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT59_2022/011_Nagy_181-201.pdf
- PINTÉR L. (1981): Nagy összegeket követelő, élet elleni fenyegetéssel zsaroló tettes elfogása. *Belügyi Szemle*, 5. szám, 103–109.
- RÓZSA J. – MÜNNICH I. (1986): Erőszakos bűnözés az elmúlt negyedszázadban. *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok*, 23. szám, 229–286.
- SINKU P. (2019): A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: BELOVICS E. (szerk.): *Büntetőjog II. Különös Rész*. Budapest: HVG-ORAC.
- VASKUTI A. (2016): A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: POLT P. (főszerk.): *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja*. Budapest: OPTEN.
- VIRÁG Gy. – KULCSÁR G. – ROSTA A.: Erőszakos bűnözés. In: BORBÍRÓ A. – GÖNCZÖL K. – KERÉZSI K. – LÉVAY M. (szerk.): *Kriminológia*. Budapest: Wolters Kluwer.